

Драгана Радојчић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
(студент докторских студија)
draganaradojic16@gmail.com

UDC: 81'374.2:355
DOI: <https://doi.org/10.18485/prevod.2023.42.90.2>
Примљен: 11.7.2023.
Прихваћен: 15.11.2023.
Оригинални научни рад

ЈЕЗИЧКА СРЕДСТВА ЗА ИЗРАЖАВАЊЕ ВОЈНИХ КОМАНДИ У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ*

У раду се бавимо војним командама као посебним сегментом војне терминологије. Као неодвојиви део праксе у свакодневном обављању дужности које налаже војна професија, војне команде се заснивају на правилима службе и прописима којима се организује функционисање војних формација. Основна карактеристика и намена војних команди састоји се у извршавању кратких заповести, у циљу обављања постављених задатака у ратним или мирнодопским условима.

У раду се фокусирамо на језичка средства којима се војне команде изражавају у руском и српском језику, као и на одговарајуће преводне еквиваленте у оба језика.

Кључне речи: војне команде, заповест, наређење, императивност, преводни еквиваленти.

This paper explores military commands as a particular domain within military terminology. As an inseparable part of regular everyday activities integral to the military profession, commands are rooted in regulations that delineate the operational structure of military formations. The primary role of military commands involves clear and concise expression of well-articulated orders, facilitating the assignment of tasks, and the execution of duties in both war-time and peace-time scenarios.

This study primarily focuses on the linguistic mechanisms relevant for issuing orders in the Russian and Serbian languages. Furthermore, it explores translation equivalents between these languages.

Key words: military commands, orders, commands, imperative, translation equivalents.

* Рад је презентован на 61. скупу слависта Србије.

1. Војне команде у контексту војног дискурса

Тема нашег рада обухвата један сегмент војне терминологије који није уско повезан са војном науком, као ни са војном доктрином, већ представља засебну лексичко-интонационо-прозодијску целину која је у војној средини присутна свакодневно, и то искључиво у пракси, у оквиру усмене комуникације. Реч је о војним командама у које се могу убројати и кратка усмена наређења.

У оквиру војног дискурса, команде чине неодвојиви и неизоставни део војне свакодневице и у непосредној су вези са прописима и правилима функционисања војних организационих јединица, према утврђеној субординацији и утврђеној форми, како у миру, тако и у ратним условима. Карактеришемо их као специјалну лексику која налази своју примену у војној струци.

Из досадашњих истраживања која се односе на војни дискурс у руском и српском језику можемо издвојити више радова, међутим, овом приликом задржаћемо се на истраживачима који су се детаљније бавили конкретно овом темом. Питањима војне терминологије и језика војне струке у руском језику бавили су се Т. В. Демидович (2013), И. М. Зајцева (И. М. Зайцева) (2006), В. П. Коровушкин (аутор *Речника руској војној жаргону* из 2000. године), М. Н. Лату (2011), Ф. П. Сороколетов (аутор монографије *Историја војне лексике у руском језику* из 1970), Г. А. Судзиловски (Г. А. Судзиловский) (1960), О. В. Тимофејев (О. В. Тимофеев) (2016), А. Д. Швејцер (А. Д. Швейцер) (1973), као и други лингвисти, у већем или мањем обиму. У српској језичкој средини радове из области лексикологије, односно терминологије објављивали су многи водећи домаћи лингвисти, а међу оним радовима који су конкретније фокусирани на војни дискурс и проучавање војне терминологије истичемо монографију В. Јовановића *Српска војна лексика и терминологија* из 2016. године. Поменућемо и радове чији су аутори Г. Шкриванић (1955) и М. Дешић (1980), а неколико радова у вези са војном терминологијом руског и српског језика објавиле су К. Авагјан (2014) и Р. Радојчић (три краћа рада 2011; 2013; 2014). Важно је поменути М. Перишића и Ј. Хаџидамјановића као ауторе речника војних термина, од којих је *Руско-српскохрватски војни речник* М. Перишића (1980) и данас у активној употреби. Од аутора уџбеничке литературе намењене војној струци поменућемо М. Бјелетића, М. Бајић, Т. Пантић, С. Бабовић.

У овом раду бавићемо се описом, анализом и класификацијом језичких средстава која се употребљавају у функцији изражавања војних команди. Такође, скренућемо пажњу на њихову семантизацију и еквиваленте у српском језику. С тим у вези, као што смо напоменули, у оквиру рада обраћамо пажњу на усмене команде, заповести и наређења.

Примере ексцерпиремо из доступних војних докумената отвореног типа (Стројева правила на руском и српском језику), као и из електронских корпуса руског и српског језика.

2. Дефинисање појма војна команда

Једну од језгровитијих дефиниција нуди нам *Војни лексикон* који команду тумачи као „кратку заповест за извршење одређених борбених и других радњи и поступака“ (ВЛ¹ 1981: 219).

Лингвистичке аспекте војних команди у оквиру српског језика налазимо у *Синтакси савременога српског језика (једна реченица)*, где се команда разматра у оквиру *императивности* као категорије која припада категоријалном комплексу апелативности и вокативности. Пипер наводи да команда спада у усмене заповести које се одликују наглашеном специфичном интонацијом и шаблонизованим устаљеним фразама. Стога је он дефинише као заповест „са још већим интензитетом директивности, наглашенијом социјалном разликом међу учесницима у говорној ситуацији, усменом реализацијом, узвичном интонацијом, наглашеном артикулисаности слогова, и клишетираним облицима исказивања (...)“ (Пипер и др. 2005: 664). Предикат је у командама често изостављен, у циљу економичности исказа и ефикасности извршења. Посебно треба скренути пажњу на интензитет вербалних подстицаја у војним командама, што им даје посебну карактеристику и димензију *обавезе чињења*, тј. *извршења* (исп. Пипер и др. 2005: 660). Команде су карактеристичне за институције попут војске, полиције, жандармерије, интервентно-спасилачких служби.

У својој књизи *Српска војна лексика и терминологија* Јовановић подвлачи системски карактер команди и дефинише их као „систем усмених кратких заповести, наређења, са институционално утврђеном структуром и функцијом. Ове јединице реализују се у одговарајућем комуникативном контексту између надређених и потчињених лица“ (Јовановић 2016: 250).

Велика совјетска енциклопедија лексему команда у свом другом значењу тумачи као наређење командира или команданта које се изражава у краткој форми, у складу са Правилима службе и стројевим правилима: «2) (Воен.) Приказание командира (начальника), выраженное в краткой форме, точно определяемой воинскими уставами и наставлениями». Команда је подељена на припремни и извршни сегмент, за шта се презентују одговарајући примери – «Отделение, **в атаку** (припремни део команде) – **вперёд** (извршни део)». Искључиво извршне команде биле би: «Смирно», «Вольно» (на српском језику: „Мирно!“, „Вольно!“) (исп. БСЭ 1953, т. 22: 105).

1 У раду смо користили следеће скраћенице:

БЭС – Большая Советская Энциклопедия

ВЛ – Војни лексикон

КССЈ – Корпус савременог српског језика на Математичком факултету Универзитета у Београду

НКРЯ – Национальный корпус русского языка

СПВС – Стројево правило Војске Србије

Готово идентично тумачење налазимо и у руском *Војном енциклопедијском речнику*, где се команда дефинише као кратко, концизно усмено наређење надређеног лица, у складу са Правилима службе: «Устное приказание командира (начальника), выраженное в краткой форме, определяемой воинскими уставами и наставлениями» (ВЭС 1983: 342).

Из претходно наведеног можемо извести *основне карактеристике* команде:

- кратка заповест
- извршење
- субординација
- наглашена директивност
- императивност
- припремни и извршни сегменти команде
- узвична интонација уз посебну наглашеност слогова
- клишетираност (шаблонизованост) исказа
- елидирани предикат
- институционализованост употребе

Као што смо поменули, једна од важнијих карактеристика војних команди јесте *императивности*. Послужићемо се дефиницијом императивности која је дата у *Синтакси савременога српског језика (једноставна реченица)*: „Императивност је семантичка категорија којом су обухваћена сва значења и облици којима се неко подстиче на нешто – да нешто учини или да не учини“ (Пипер и др. 2005: 660). Императивност се не изражава само формалним обликом императива, већ и другим језичким средствима, што се огледа и у војним командама.

Посматрано са лингвистичког аспекта, војне команде су стандардизоване и подразумевају не само лексичке јединице за изражавање императивности, већ се реализују као устаљене фразеолошке јединице које су карактеристичне за специјални језик војне струке.

С обзиром да помињемо специјални језик, дефинисаћемо овде језик за специјалне циљеве (LSP – Language for specific purposes; ЯСЦ – язык для специальных целей; ЈС – језик струке, односно ЈСЦ – језик за специјалне циљеве). То је функционални варијетет језика, чија се примена огледа у оквиру групе људи који се баве истом професијом, у циљу прецизне и ефикасне комуникације. Ова лексика припада струковном функционалностилском комплексу и подразумева употребу језичких средстава одређене струке. Одликује се правилима која се формално огледају на лексичком, морфолошком и синтаксичком језичком нивоу. Како наводи Сорокина, „језик струке је и средство које служи за стицање стручних знања и посебних вештина“ (исп. Кончаревић 2014: 19–21; Сорокина 2016: 169).²

2 «Иначе говоря, язык для специальных целей, принадлежащий определённой профессиональной отрасли, является одновременно и средством фиксации

Са становишта говорних чинова, војне команде спадају у директиве, с обзиром да је реч о говорном чину који побуђује на извршење радње изречене директивом. Поред захтева, молби, инструкција и препорука, *команде и наређења* такође имају карактеристике директива, за разлику од војне *заклейве* која је по својој природи комисив.

Ако посматрамо команде у војној средини у односу на неке друге професије, уочавамо да се директиви у војсци разликују од осталих првенствено по стриктној нормираности и својим фонетско-фонолошким, лексичким, морфолошким и синтаксичким карактеристикама. На пример, команде у спорту су углавном невербалне (звиздук у пиштаљку, показивање црвеног картона у фудбалу за искључење играча из игре, гестови рукама), осим у неким индивидуалним спортовима попут бокса, када судија изговара команду *брејк* (енгл. *break*) при раздвајању боксера у клинчу, односно тениса, када судије користе директиве *нец*, *ауџ*, *челенџ* (енгл. *pec, out, challenge*), што су најчешће краћи узвици (превасходно англицизми) једноставне структуре, изражени по једном именичком лексемом, за разлику од војних директива на руском и српском језику, који могу бити изражени средствима различитих језичких нивоа, могу имати сложенију структуру, бројнији су и односе се на различите сегменте једног истог (војног) дискурса.

Пре него што пређемо на навођење примера војних команди, ради лакшег сагледавања и прегледности, извршићемо њихову класификацију према врсти језичких средстава за изражавање императивности.

3. Језичка средства за изражавање императивности у војним командама

Поред формално израженог императива у војним командама на *руском* језику често се среће и облик инфинитива за изражавање значења императивности. Такође су заступљене и предлошко-падежне конструкције у овој употреби, а срећу се и прилози, као и прилошки изрази.

У *српском* језику ситуација је слична, уз напомену да у ексцерпираној грађи нисмо наишли на примере у којима би војне команде биле изражене обликом инфинитива.

Навешћемо неколико примера у којима је императивност у командама на *руском* језику изражена обликом *императива*.

- (1) Батальон, в две шеренги – *становись!*
- (2) Направо (налево) – *равняйсь!*
- (3) Отделение, на первый и второй – *рассчитайсь!*
- (4) Отделение, в одну шеренгу – *стройся!*

- (5) В Бизерте было тепло – 23 градуса по Цельсию, (...) – В одну шеренгу *становись!* – вдруг скомандовал по-русски Иван Павлович. (НКРЯ)
- (5') У Бизерти је било топло, 23 степена Целзијуса, (...) – У једну врсту *збор!* – изненада Иван Павлович даде команду на руском језику. (*превод наш*)
- (6) – Направо – *равняйсь!* Тут Васька видит меня да как заорёт радостно: – *Отставитъ* построение! (НКРЯ)
- (6') – Надесно *равнај с'!* И ту ме Васка угледа, те повика сав срећан: *Обуштави* постројавање! (*превод наш*)

У свим наведеним примерима заступљен је облик другог лица императива. Када би се овај облик нашао у препозицији, значење и функција команде се не би изгубили, али би се њихова суштинска намена, интензитет и категоричност смањили. Тако би искази „Становись в две шеренги“ или „Равняйсь направо“ (инверзија) били схваћени као заповест или захтев, али не као команда, управо због тога што команде у војсци подразумевају устаљену форму, шаблон и посебну интонацију која произилази из постпозиције императива. У примеру (6) једна команда изражена је обликом императива, док је друга у облику инфинитива. Облик *отставитъ* превели смо императивом *обуштави*, с обзиром на то да ова команда управо овако гласи на српском језику, као устаљени облик у складу са нормом карактеристичном за војни дискурс. Други разлог за овакво преводно решење произилази из ређе употребе инфинитива у императивном значењу у српском језику, у односу на руски.

У следећим примерима наводимо неколико команди на руском језику у којима је значење императивности изражено *инфинитивом*. У овим командама устаљена форма подразумева искључиво употребу инфинитива.

- (7) *Идти* в ногу!
- (8) Головной убор – *снять!*
- (9) Головной убор – *надеть!*
- (10) *Стать* в строй!

У наведеним командама облик инфинитива је константан и на тај начин фиксиран у Правилима службе. Као што смо раније навели, устаљена форма постаје клише који не подлеже променама – када би се облици инфинитива: *идти, снять, надеть, стать* заменили императивом: *иди, сними, надень, стань*, ови искази би изгубили функцију војне команде. Наиме, значење императивности би остало, али функција исказа би се претворила у захтев, заповест (са смањеном категоричношћу).

Поменућемо да је стање у српском језику нешто другачије, с обзиром на нижу категоричност инфинитива, што видимо као један од разлога за

изостанак овог облика у наведеној функцији. Значење команде се у овим случајевима чува инверзијом: капу *скини*, у stroj *сџани* (уместо *скини кају*, *сџани у сџрој*, што би се окарактерисало као лично обраћање у свакодневној усменој професионалној комуникацији, без функције команде или наређења). У руском језику инфинитивом се може изразити подстицај, импулс за извршење радње, али и обавезност, прописивање (прескриптивност) и категоричан став у намери или налогу да се радња изврши, као и изражена резултативност, што и јесу карактеристике војних команди. Блискост прескриптивног инфинитива са императивом објашњава се на следећи начин: „Прескриптивно значење које се остварује инфинитивом у предикатској позицији подразумева давање подстицаја за остварење онога што се инфинитивом именује. Отуда и уочљива блискост овако семантизованог инфинитива са императивом“ (Пипер и др. 2005: 470). У српском језику, пак, оваква блискост инфинитива и императива огледа се у писменој форми, за разлику од руског језика, где се реализује и у усменој. У српском су то најчешће инструкције, правила или савети, упутства и препоруке у писменом облику: *Не бацајџи ођђајџке*; *Не сџварайџи буку и не џалиџи вајџру у шуми*; *Чувајџи на џамном и хладном месџу и држайџи ван домашаја деце*; *У случају ојасносџи разбијџи сџакло*; *Пре ујојџребе дејџално џроучиџи ујуџсџво*; *Пре ујојџребе џромуђкајџи* и сл. Овде долази до изражаја обезличавање лица које се обрађа са подстицајем, као и лица које треба да изврши радњу изражену инфинитивом (експресора и респондента). „У тој деперсонализацији, својственој инфинитиву, управо и јесте основна разлика између тог глаголског облика и императива“ (Пипер и др. 2005: 470). Директиви у српском језику могу бити изражени инфинитивом, али се у оквиру војног дискурса не користе у војним командама, већ у инструкцијама или опису конкретних задатака, посебно у теренским условима (нпр. „Ваш задатак је: *овладајџи* положајима непријатеља, *извршиџи* напад“).

Императивност се у војним командама може изразити *џрилозима* и *џрилошким изразима*. О томе сведоче следећи примери на руском језику, са српским еквивалентима.

- (11) Рота, *смирно*, равнение *направо* [на-пра-ВО]! – српски: Чета, *мирно*, *надесно равнај с'* [рав-НА]С!]
- (12) *Вољно!* – Вољно!
- (13) *Шагом* – марш! [Шагом – МАРШ!] – Вољним кораком, напред – марш! [Вољним кораком, напред – МАРШ!]
- (14) *Бегом* – марш! – [Трком, напред – МАРШ!]
- (15) *Шире шаг!* – Дужим кораком! [Дужим – КОРАКОМ!]
- (16) *Короче шаг!* – Краћим кораком! [Краћим – КОРАКОМ!]
- (17) В колонну *по одному* – марш! – У колону *џо један* – марш!
- (18) Для его встречи полковник Попов *выстроил взвод и скомандовал*: «Взвод – *смирно*, равнение – *направо!*» (НКРЯ)

- (18') За његов дочек пуковник Попов је постројио вод и командовао:
„Вод – мирно, нагесно равнај с'!“ (ѿревод наш)
- (19) Наверно, это было какое-то разрешение или команда «вольно».
(НКРЯ)
- (19') То је вероватно била некаква дозвола или команда „вольно“. (ѿревод наш)

Прилози и прилошки изрази који се често користе у војним командама на руском језику јесу *мирно, вольно, шагом, бегом, шире, короче, по одному, направо, налево*, као што је наведено у примерима. Ове команде издаје надређено лице, обраћајући се појединцу или групи, тј. јединици (чети, одељењу и сл.) приликом извођења стројевих радњи кретања. Сви прилози указују на начин, с обзиром да је реч о упућивању на различите прописане начине кретања у строју. Обраћање се изводи посебном интонацијом, артикулацијом и акцентовањем последњег слога, на шта смо указали у заградама.

Предлошко-падежне конструкције су такође заступљене у војним командама. За овај модел изражавања пронашли смо неколико илустративних примера који се односе на стројеве радње и прописане ставове са оружјем, као и на правила кретања и постројавања. Стога предлошко-падежне конструкције означавају *ѿросѿорни* однос.

- (20) Ружьё на плечо [на-пле-е-ЧО]!
- (21) Ты ружье к ноге составь, будет время целиться. (НКРЯ)
- (21') Прислони ти ѿушку к нози, биће времена за нишањење. (ѿревод наш)
- (22) Я выступил из строя на три шага и, как полагалось по Уставу, взял винтовку «к ноге», т. е. приставил приклад к мизинцу правой ноги. (НКРЯ)
- (22') Иступио сам три корака из строја и, како налажу Правила службе, прислонио пушку „к нози“, тј. наслонио кундак на мали прст десне ноге. (ѿревод наш)
- (23) Бруно крикнул: – Суан! Суан! Оружие на ремень! Ко мне! (НКРЯ)
- (23') Бруно повика: – Суане! Суане! Оружје о десно раме! Према мени! (ѿревод наш)
- (24) Без оружия или с оружием в положении «за спину» головной убор снимается и надевается правой рукой, а с оружием в положениях «на ремень, «на грудь» – левой.
- (24') Без оружја или са оружјем у ставу „на леђа“ капа се скида и ставља десном руком, а са оружјем у ставу „о десно раме“, „на ѿруги“ – левом. (ѿревод наш)
- (25) В затылок! – У ѿошљак!

Модели предлошко-падежних конструкција који преовлађују у стројевим радњама са оружјем јесу *к + даѿив (к ноге), на + акузаѿив (на плечо,*

на ремень, на грудъ), за + акузатив (за спину). Поред тога што означавају просторни однос, оне упућују и на начин извршења стројевих радњи у мировању, као и у кретању (*в + акузатив* у синтагми *в затылок*). Овде ћемо поменути да се команде у руском језику могу изразити именицама, нпр. *Ружьё!* у значењу: 'ирићи и узми пушку у руке'.

Као што смо поменули, прозодијска и интонациона специфичност војних команди састоји се у посебном наглашавању последњег слога (уз благо узлазну интонацију и померање места акцента), са продуженим изговором претходног вокала и раздвајањем слогова. У краћим командама (нпр. *Вољно!*) нису изражене ове карактеристике, осим оштрије интонације и кратког енергичног акцента.

Из наведених примера закључујемо да је категорија императивности заступљена у војним командама, а у руском језику изражена је најчешће облицима императива и инфинитива. У осталим примерима императивност се, уз предлошко-падежне конструкције, именице, прилоге и прилошке изразе, изражава интонацијом.

4. Војне команде на српском језику

Констатовали смо да се војне команде у српском језику такође одликују императивношћу која је најчешће изражена следећим језичким средствима: а) обликом императива, б) прилозима и прилошким изразима, в) предлошко-падежним конструкцијама, г) именицама.

Прво ћемо навести примере са обликом другог лица *императива*.

(26) Армади савезника САД потребно је командовати „*остав*“ (КСС).

(27) Лице скида капу на команду „Капу – СКИНИ!“ (СПВС)

(28) Оружје – ОДЛОЖИ! (СПВС)

(29) Укрцавање – ПОЧИЊИ! (СПВС)

(30) Верујте старом Жирудоу, *равнај с'* на лево, убрзаним кораком (...) (КСС)

Команде садрже облик другог лица једине императива. У примеру (26) управо је овај облик *остав* једино могуће употребити јер се среће само у војним командама. Можемо га сматрати русизмом (према руском облику императива *оставь*). Пример (30) поред облика императива садржи и команду изражену прилошким изразом (*убрзаним кораком*).

Примери који следе илуструју употребу *прилоја* и *прилошких израза* у војним командама на српском језику.

(31) *Мирно!*

(32) На месту – *вољно!*

(33) *Вољно!*

(34) *Надесно! Налево!*

(35) *Укорак!*

(36) *Трком напред – марш!*

(37) *Краћим / дужим / пуним / трчећим кораком!*

У наведеним примерима предикат је изостављен због језичке економичности и постизања краткоће исказа, у циљу бржег и ефикаснијег извршења захтева садржаних у командама. Као што смо раније учили, то је случај са већином команди.

На српском језику команде могу бити изражене *предлошко-падежним конструкцијама* и *номинативом именица*. Употреба предлошко-падежних конструкција односи се претежно на моделе *о + акузатив, на + акузатив, у + акузатив*. Ређе се употребљава модел *к + датив*. Реч је о кратким исказима у којима је изостављен предикат, тако да ове конструкције функционишу као реченица. Команда *к нози* преузета је из руског језика (*к ноге*), с обзиром на то да тај став са оружјем подразумева постављање пушке *уз ноју*. Српска команда *О десно раме!* одговара руској *На ремень!*

Примере наводимо онако како је написано у Стројевим правилима, према посебној интонацији (последњи слог је издвојен и наглашен уз одсечну и благо узлазну интонацију).

(38) *К нози!* [К но-ЗИ!]

(39) *О десно раме!* [О десно ра-МЕ!]

(40) *На груди!* [На гру-ДИ!]

(41) *На раме!* [На ра-МЕ!]

(42) *На леђа!* [На ле-ЂА!]

(43) *У-поштиљак!*

(44) *Налево круг!* [Налево-КРУГ!]

(45) *Цев!* (у значењу: покажи цев!).³

(46) *Кундак!* (покажи кундак)

(47) *Повлачење!*

(48) *Почасни њоздрав!* [Почасни по-ЗДРАВ!]

Готово у сваком од наведених примера (38)–(46) елидиран је облик императива. Иако није формално изражен, присутан је на семантичком плану: команда *К нози!* има значење ‘*прислони пушку уз ногу*’; команда *О десно раме!* значи ‘*окачи ремен пушке о десно раме тако да она стоји усправно на леђима*’; *На груди!* значи ‘*прислони пушку на груди и ремник окачи/сстави на леђа*’; команда *На леђа!* значи ‘*окачи пушку тако да стоји на леђима, а ремник је на грудима*’; *У поштиљак!* значи ‘*легај у потиљак*’.

3 Одређеним покретима руку, под одређеним углом усмерити цев пушке према старешини који обавља преглед оружја.

првоне испред себе'; *Налево круї!* значи 'налево се окрени два пута по 180 степени'. Команде *Цев!* и *Кундак!* представљене су именицама у номинативу. Њихово значење је 'покажи цев ради прегледа' 'покажи кундак ради прегледа'.

У раду смо презентовали примере команди које се најчешће употребљавају у свакодневној војној пракси, на руском и српском језику. Реч је, пре свега, о стројевим правилима. Имајући у виду идентичности, сличности и разлике између језичких средстава за изражавање војних команди у руском и српском језику, уочавамо да се облик инфинитива не употребљава у командама на српском језику, с обзиром на широку употребу облика императива. Када је реч о војним командама, треба нагласити да у српском језику постоји извесни број позајмљеница из руског језика, што се очитује не само на лексичком, већ и на морфолошком и синтаксичком нивоу: *равнај с', разброј с', вољно, к нози, остав.* Имајући у виду чињеницу да је шаблонизованост једна од најважнијих одлика војних команди, преводилац не врши директно превођење, већ бира одговарајући еквивалент из постојећег арсенала команди, те је приликом превођења потребно прецизно знати како гласе најчешће команде које се на српском језику користе у свакодневној војној пракси. У том циљу дајемо списак најчешћих руских и српских војних команди.

Списак најчешћих руских војних команди и српских еквивалената

РУСКИ	СРПСКИ
Батальон, в одну шеренгу – становись!	Батальон, у једну колону – збор!
Отделение, в две шеренги – стройся!	Одељење, у две колоне – построј се!
Направо (налево) – равняйсь!	Надесно (налево) – равнај с'!
Равнение направо!	Надесно равнај с'!
Кругом! (Кру-ГОМ!)	Налево круг! (Налево-КРУГ!)
На первый и второй – рассчитайсь!	На парове – разброј с'!
Отставить!	Остав! Обустави! Обустави радњу!
Головной убор – снять / надеть!	Капу – скини / стави!
Стать в строй!	У строј – стани!
Рота, смирно!	Чета, мирно!
Рота, стой!	Чета, стој!
Вољно!	Вољно!

Бегом – марш!	Трком, напред – МАРШ!
Бегом!	Трчећим кораком!
Короче шаг!	Краћим кораком!
Шире шаг!	Дужим кораком!
Ружьё на плечо!	На раме!
Ружьё на ремень!	Пушку о раме!
За ремень!	За ремник!
В ногу!	Укорак!
К ноге!	К нози!
На грудь!	На груди!
За спину!	На леђа!
В затылок!	У потиљак!

5. Закључци

У оба језика команде представљају стандардизовани систем усмених клишетираних облика исказивања, тј. систем кратких заповести и наређења са институционализованом употребом, уз строго поштовање хијерархије (подређени извршава команду надређеног). Одликују их директивност и императивност. На фонетско-фонолошком нивоу карактеристичне су по узвичној интонацији и посебној наглашеној артикулацији последњих слогова исказа. На морфолошком нивоу постоје извесне разлике у начину исказивања војних команди: у руском језику изражавају се облицима императива, инфинитива, као и предлошко-падежним конструкцијама и прилозима. У српском језику нисмо евидентирали примере војних команди изражених инфинитивом. Очекујемо да овај рад, који је део ширег истраживања у оквиру дисертације *Војна терминологија у руском и српском језику*, може дати допринос конфронтационој лексикологији, превођењу стручних текстова са руског на српски језик и обрнуто, као и настави језика за специјалне циљеве, односно језика струке. Један од могућих праваца даљег истраживања видимо такође у анализи преводилачких решења за војне команде које су саставни део књижевних текстова са војном или ратном тематиком, као и ван војног дискурса, у књижевним делима другачијих садржаја.

Литература

- Јовановић Владан. *Српска војна лексика и терминологија*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2016.
- [Jovanović Vladan. *Srpska vojna leksika i terminologija*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2016.]
- БЭС: Большая Советская Энциклопедия, второе издание (1949—1958) (ред. Б. А. Введенский). Књ. 22. Москва: Государственный научный институт: «Советская энциклопедия», 1953.
- [BÈS: Bol'shaâ Sovetskaâ Ènciklopediâ, vtoroe izdanie (1949—1958) (red. B. A. Vvedenskij). Knj. 22. Moskva: Gosudarstvennyj naučnyj institut: «Sovetskaâ ènciklopediâ», 1953.]
- Пипер Предраг, Антонић Ивана и др. *Синтакса савременога српског језика: простиа реченица* (ред. Милка Ивић). Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига; Нови Сад: Матица српска, 2005.
- [Piper Predrag, Antonić Ivana i dr. *Sintaksa savremenoga srpskog jezika: prosta rečenica* (red. Milka Ivić). Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga; Novi Sad: Matica srpska, 2005.]
- Руско-српскохрватски војни речник (ред. Перишић Милисав). Београд: Војноиздавачки завод, 1980.
- [Rusko-srpskohrvatski vojni rečnik (red. Perišić Milisav). Beograd: Vojnoizdavački zavod 1980.]
- Сорокина Эльвира А. «Язык для специальных целей как средство общения». Вестник Челябинского государственного университета 4 (386): Филологические науки, вып. 100 (2016): 169–172.
- [Sorokina Èl'vira A. «Āzyk dlĭâ spešial'nykh tseleĭ kak sredstvo obshcheniâ». Vestnik Chelĭabinskogo gosudarstvennogo universiteta 4 (386): Filologicheskie nauki, vyp. 100 (2016): 169–172.]
- Војни лексикон (ред. Ратковић Борислав). Београд: Војноиздавачки завод, 1981.

Извори

- Национальный корпус русского языка < <https://ruscorpora.ru/> >
- [Nacional'nyj korpus russkogo âzyka < <https://ruscorpora.ru/> >]
- Стројево правило Војске Србије. Београд: 2008. <<https://dokumen.tips/documents/strojevo-pravilo.html?page=1>>
- [Strojevo pravilo Vojske Srbije. Beograd: 2008. <<https://dokumen.tips/documents/strojevo-pravilo.html?page=1>>]
- Строевой Устав Вооружённых сил Российской Федерации (ред. В. А. Ивасенко). Военное издательство, Москва: 2006. < https://ivo.pnzgu.ru/files/vuc.pnzgu.ru/doc/ustavy/stroevoy_ustav_vs_rf.pdf >
- [Stroevoi Ustav Vooruzhĕnnikh sil Rossiĭskoĭ Federatsĭii (red. V. A. Ivassenko). Voennoe izdatel'stvo, Moskva: 2006. <https://ivo.pnzgu.ru/files/vuc.pnzgu.ru/doc/ustavy/stroevoy_ustav_vs_rf.pdf>]
- Korpus savremenog srpskog jezika na Matematičkom fakultetu Univerziteta u Beogradu <<http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/login.php>>

Драгана Радойчич

ЯЗЫКОВЫЕ СРЕДСТВА ДЛЯ ВЫРАЖЕНИЯ ВОЕННЫХ КОМАНД НА РУССКОМ И СЕРБСКОМ ЯЗЫКАХ

Резюме

Предметом данной статьи являются военные команды. Как неотъемлемая часть практики в повседневном исполнении военных обязанностей, они базируются на воинских Уставах, правилах несения службы и положениях, организующих функционирование воинских формирований. Они являются особой частью военной терминологии. Основная характеристика и назначение воинских команд состоит в выполнении кратких приказов, в целях выполнения задач в военных или мирных условиях.

В статье мы обращаем внимание на языковые средства, с помощью которых воинские команды выражаются в русском и сербском языках. Мы отметили основное отличие в сербском и русском языках: форма инфинитива не употребляется в командах на сербском языке, за счёт употребления формы повелительного наклонения. Следует подчеркнуть, что в сербском языке наблюдается немало заимствованных слов и словосочетаний из русского языка, что проявляется на лексическом, морфологическом и синтаксическом уровнях. В данной работе мы также обращаем внимание на переводные эквиваленты в обоих языках.

Ключевые слова: военные команды, заповедь, приказ, императивность, переводные эквиваленты.